

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 2. června 2022 ve věci č. 38967/17 – *H. M. a ostatní proti Maďarsku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně dospěl k závěru, že došlo k porušení zákazu ponižujícího zacházení dle článku 3 Úmluvy z důvodu neadekvátních podmínek zadržení a zacházení, kterému byly stěžovatelé – žadatelé o azyl – při zadržení v tranzitní zóně Tompa vystaveni. Současně došlo k porušení práva na svobodu a osobní bezpečnost podle čl. 5 odst. 1 a 4 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stížnost podala irácká rodina, která opustila svoji zemi původu poté, co byl otec rodiny (první stěžovatel) údajně mučen vnitrostátními bezpečnostními složkami. Dalšími stěžovateli byla jeho manželka (druhá stěžovatelka) a jejich čtyři nezletilé děti (třetí až šestý stěžovatel). Dne 3. dubna 2017, po příjezdu do tranzitní zóny Tompa na hranici Maďarska a Srbska, podali stěžovatelé žádost o azyl. Azylové řízení bylo nejprve pozastaveno z důvodu plánovaného předání stěžovatelů do Bulharska na základě Dublinských dohod. Dne 3. července 2017 maďarský správní soud nařízení o předání zrušil. Následně bylo zahájeno azylové řízení před maďarským imigračním a azylovým úřadem. Stěžovatelé následně opakovaně žádali úřad o urychlení řízení, a to s odkazem na těhotenství druhé stěžovatelky a potřeby svých dětí. Dne 24. srpna 2017 druhá stěžovatelka porodila páté dítě. Téhož dne byla stěžovatelům udělena doplňková ochrana a byli přemístěni z tranzitní zóny Tompa do otevřeného zařízení.

Během zadržení v tranzitní zóně Tompa, tj. od 3. dubna do 24. srpna 2017, byli stěžovatelé umístěni v oddělení pro rodiny, které mohli opustit toliko v případě lékařských prohlídek, a to pouze v doprovodu policie. Dne 13. dubna 2017, když byla druhá stěžovatelka policií eskortována na vyšetření do nemocnice, doprovázel ji také její manžel, kterému byla v době převozu i po dobu pobytu v nemocnici nasazena pouta a vodítko, čehož svědkem byly i jejich děti.

II. Rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelé tvrdili, že podmínky, za nichž byli drženi v tranzitní zóně Tompa, byly v rozporu se zákazem mučení a jiného nelidského či ponižujícího zacházení podle článku 3 Úmluvy. Soud se stížností zabýval odděleně u prvního stěžovatele a u ostatních stěžovatelů.

a) Druhá stěžovatelka až šestý stěžovatel

Obecné zásady týkající se zajištění a životních podmínek žadatelů o azyl byly shrnuty ve věci *Khlaifia a ostatní proti Itálii* (č. 16483/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2016, § 158–169) a ohledně zadržení nezletilých dětí ve věci *R. R. a ostatní proti Maďarsku* (č. 36037/17, rozsudek ze dne 2. března 2021, § 49).

Pokud jde o děti stěžovatelů, projednávaná věc je podobná výše citovanému případu *R. R. a ostatní proti Maďarsku*, kde Soud konstatoval porušení článku 3 Úmluvy kvůli podmínkám, kterým byly děti vystaveny po dobu téměř čtyř měsíců v tranzitní zóně Röszke. Jelikož se na základě předložených důkazů jeví, že obecné podmínky v tranzitní zóně Tompa jsou velmi podobné podmínkám v Röszke, Soud neshledal důvod, aby v projednávané věci – kde děti stěžovatelů zůstaly v tranzitní zóně přes čtyři měsíce – rozhodl jinak.

Co se týče druhé stěžovatelky, Soud považoval za prokázané, že měla rizikové těhotenství a opakovaně se u ní vyskytly komplikace. Třebaže jí byla poskytnuta nezbytná lékařská péče, dle Soudu u ní v důsledku omezení, kterým byla vystavena během zadržení, a navíc v pokročilém stádiu těhotenství, musely vzniknout úzkostné stavy a duševní utrpení, které vzhledem k její zranitelnosti dosáhlo míry závažnosti vyžadované pro aplikaci článku 3 Úmluvy.

Soud tedy shledal porušení článku 3 ve vztahu ke druhé stěžovatelce i dětem.

b) První stěžovatel

První stěžovatel, na rozdíl od druhé stěžovatelky, nebyl dle Soudu více zranitelný než kterýkoliv jiný dospělý žadatel o azyl. Vzněl nicméně specifickou námitku týkající se toho, že mu při jedné příležitosti byla nasazena pouta a vodítka. Vláda toto tvrzení nevyvrátila a od stěžovatele dle Soudu nelze očekávat, aby pro něj poskytl důkazy. Za uvedených okolností Soud shledal tuto námitku za dostatečně prokázanou.

Soud již dříve uvedl, že opatření omezující osobní svobodu, jako jsou pouta, obvykle nezakládají porušení článku 3 Úmluvy, pokud byla uložena v souvislosti se zákonným zatčením nebo zadržením a pokud nevedou k použití síly nebo vystavení zraku veřejnosti v míře větší než lze za daných okolností rozumně považovat za nezbytné. V tomto ohledu je dle Soudu důležité například to, zda existuje důvodné podezření, že by daná osoba kladla při zadržení odpor nebo se pokusila utéct, způsobit zranění či škodu, případně mařit důkazy (*Svinarenko a Slyadnev proti Rusku*, č. 32541/08 a č. 43441/08, rozsudek velkého senátu ze dne 17. července 2014, § 117). Soud zkoumá každý případ individuálně, a to především otázku, zda bylo použití omezovacích prostředků nezbytné (*Gorodničev proti Rusku*, č. 52058/99, rozsudek ze dne 24. května 2007, § 102; *Stoleriu proti Rumunsku*, č. 5002/05, rozhodnutí ze dne 16. července 2013, § 74).

Soud dále připomněl, že v situaci, kdy je jednotlivec zbaven svobody při kontaktu s policejními či obdobnými orgány, považuje se jakékoliv použití fyzické síly, které nebylo nezbytně nutné v důsledku chování dané osoby, za jednání snižující lidskou důstojnost a jde v zásadě o porušení práva stanoveného v článku 3 Úmluvy, a to bez ohledu na to, jaký dopad to na tuto osobu mělo (*Bouyid proti Belgii*, č. 23380/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2015, § 100–101; *Pranjić-M-Lukić proti Bosně a Hercegovině*, č. 4938/16, rozsudek ze dne 2. června 2020, § 73).

V projednávané věci dospěl Soud k závěru, že zadržení stěžovatelů v tranzitní zóně bylo nezákonné. Toto faktické opatření nemělo oporu v žádném formálním rozhodnutí, které by zbavení svobody opravňovalo (*R. R. a ostatní*, cit. výše, § 90 a 97). Ani eskortování prvního stěžovatele do nemocnice nebylo založeno na žádném formálním rozhodnutí o zbavení svobody. Vláda navíc použití pout a vodítka nijak neodůvodnila. Vzhledem k uvedenému Soud konstatoval, že omezující opatření nebyla uložena v souvislosti se zákonným zatčením nebo zadržením.

Soud dále zdůraznil, že první stěžovatel byl žadatelem o azyl, který byl transportován do nemocnice jako doprovod své těhotné manželky. Nejsou důkazy o tom, že by představoval nebezpečí pro sebe či pro okolí, ani že z jeho předchozího chování plynulo jiné bezpečnostní riziko. Soud nepovažoval za rozhodující, že k použití pout a vodítka došlo toliko jednou, ani že v důsledku tohoto postupu nevznikla stěžovateli újma na zdraví, ani že postup nebyl provázen zvláštní krutostí. Za klíčové Soud považoval především to, že dané opatření nebylo možné hodnotit jako nezbytné.

Soud také poukázal na skutečnost, že první stěžovatel měl na sobě pouta před zraky zdravotnických pracovníků nemocnice, případně i dalších osob, a navíc v tranzitní zóně před svými dětmi. Veřejná povaha takového zacházení velmi pravděpodobně způsobila prvnímu stěžovateli ponížení, třebaže jen v jeho vlastních očích (srov. *Öcalan proti Turecku*, č. 46221/99, rozsudek velkého senátu ze dne 12. května 2005, § 182; *Pranjić-M-Lukić proti Bosně a Hercegovině*, cit. výše, § 82) a degradaci jeho rodičovského obrazu v očích jeho dětí (*R. R. a ostatní proti Maďarsku*, cit. výše, § 63).

Soud proto uzavřel, že použití pout a vodítka nebylo uloženo v souvislosti se zákonným zatčením nebo zadržením, neodvijelo se od identifikovaného bezpečnostního rizika nebo jiného legitimního důvodu a zasáhlo do lidské důstojnosti prvního stěžovatele. Jednalo se proto o ponížující zacházení. I u prvního stěžovatele tudíž došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 A 4 ÚMLUVY

Stěžovatelé rovněž namítali, že jejich zadržení v tranzitní zóně představovalo porušení práva na svobodu a osobní bezpečnost podle čl. 5 odst. 1 Úmluvy a práva podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti zbavení svobody podle čl. 5 odst. 4.

Soud poukázal na závěry, které učinil ve výše citovaném rozsudku *R. R. proti Maďarsku* (§ 74–83), kde shledal, že pobyt stěžovatelů v tranzitní zóně po dobu téměř čtyř měsíců představoval faktické zbavení svobody. V projednávané věci není dle Soudu důvod dospět k odlišnému závěru. Článek 5 je zde tedy aplikovatelný.

Podobně jako ve věci *R. R. proti Maďarsku* (cit. výše, § 87–92 a 97–99), i zde Soud konstatoval, že zadržení stěžovatelů nelze považovat za „zákonné“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 Úmluvy a že stěžovatelé neměli možnost podat návrh na řízení, v němž by mohl soud urychleně o zákonnosti jejich zadržení rozhodnout (čl. 5 odst. 4 Úmluvy). Došlo tak k porušení čl. 5 odst. 1 a 4 Úmluvy.